

Estem fent divulgació científica

per PERE ESTUPINYA

Jo vaig treballar quatre anys en el programa *Redes* de TVE. Per a mi era un excel·lent programa i Punset, un enorme divulgador que aconseguia el que pocs: entusiasmar un públic ampli i convèncer-los que això de la ciència era fabulós. Per als seus crítics resultava confús i l'audiència no acabava aprenent. Qui té raó? Quin va ser el valor divulgatiu del programa *Redes*? Ho podem discutir amb dades en compte d'opinions? No, perquè en quinze anys de programa a ningú se li va acudir d'avaluar l'impacte que tenia el programa en l'espectador. Vist ara, absurd; una oportunitat desaproveitada. Continuem sense tenir dades per a comparar

«Potser no calgui més divulgació científica sinó millor, i fomentar precisament el comunicador científic professional més que no el científic comunicador amateur»

el valor divulgatiu de *Redes* versus *Órbita Laika*. Qualsevol empresari que vengués productes al consumidor es burlaria de nosaltres i ens diria passerells.

Cinc dies abans d'escriure aquestes línies dinava amb el vicerector i cap d'estudis de la Universitat Autònoma de l'Estat de Mèxic, on m'havien convidat a impartir una conferència, i en un moment em van dir: «Aquí a la Universitat tenim diverses iniciatives en divulgació científica, com un *podcast*, entrevistes en YouTube, una revista, xerrades...» Els vaig preguntar: «I heu avaluat quins tenen més impacte i quins menys, per a saber quin potenciar i quin reformar?» Es va fer un silenci, que intueixo que devia ser semblant al de moltes universitats i entitats que financen projectes de divulgació.

I em direu: «Home, una idea sí que tenim del que funciona i el que no.» Cert. Però just abans de viatjar a Mèxic vaig participar en una trobada de divulgadors a Xile on feia una conferència el sociòleg Eric Jensen de la Universitat de Warwick (Regne Unit) el treball del qual és avaluar el potencial educatiu d'activitats

Il·lustració:
MOISÉS MAHIQUES

divulgatives específiques. Els seus principals treballs s'han realitzat en zoos, i una cosa que Jensen ha comprovat és que en algunes activitats els nens s'ho passen molt bé, riuen molt, xalen amb els animalons i les anècdotes que expliquen els amatents guies, però no aprenen un borrall ni canvien la seva percepció de la importància de preservar les espècies. Si l'objectiu no és només distreure sinó també educar, aquestes «reexides» activitats no estaven complint la seva funció.

I és que, ens agradi o no, el gran repte de la divulgació científica és fer avaluacions d'impacte dels projectes per destriar els que funcionen dels que no. Fa mandra? Sí, molta. És una despesa extra? També. Però si de veritat pensem que la nostra missió és tan important que està per damunt de nosaltres, toca sacrificar un poc de «bonhomia» i començar a reconèixer que en realitat som molt poc científics en el nostre treball, i que hi ha activitats divulgatives pèssimes l'impacte de les quals pot arribar a ser negatiu. Sí, negatiu. Hi ha exposicions tan mediocres i conferències tan avorrides, que qui inverteixi dues hores del seu temps a arribar al lloc en sortirà decebut, convençut que la ciència efectivament és una llauna, i desmotivats per a tornar a un nou esdeveniment.

Qui es dediqui a la divulgació per *hobby* està exempt d'aquests comentaris, només caldria. Però les institucions o individus que pretenem dedicar-nos professionalment a comunicar la ciència no ens en queda una altra que començar a pensar en l'avaluació d'impacte de les nostres activitats. I les entitats que

«A les institucions o individus que pretenem dedicar-nos professionalment a comunicar la ciència no ens en queda una altra que començar a pensar en l'avaluació d'impacte de les nostres activitats»

financen projectes, exigir que siguin avaluable. Hi ha metodologies per a fer-ho.

Jo a estones sóc consultor del Banco Interamericano de Desarrollo (BID). Institucions com el BID o el Banc Mundial inverteixen molts diners en projectes d'ajuda per al desenvolupament. I des de fa uns anys l'avaluació d'impacte s'ha convertit en un dels seus mantes. Per què? Perquè es van adonar que gran part dels milers de milions invertits no servien per a reduir la pobresa ni desenvolupar els països receptors. Pro-

jectes que funcionaven sobre el paper, no ho feien en la pràctica. Trobo que hi ha alguns paral·lelismes amb la divulgació, amb moltes iniciatives que històricament no han aconseguit atacar l'analfabetisme científic de la població.

Com saber si un projecte és més eficient que un altre? Com recomanar a una universitat que triï entre una estratègia o una altra? Doncs de manera semblant

«Ens agradi o no, el gran repte de la divulgació científica és fer avaluacions d'impacte dels projectes per destriar els que funcionen dels que no»

a com comproves si el colesterol es redueix més amb una dieta que amb una altra. Avaluant-ne l'impacte. Just a final del passat desembre vaig organitzar amb el BID una *hackatón* de periodisme científic a Guadajajara (Mèxic). Tots en sortírem convençuts que havia estat un èxit, però l'avaluació del projecte va revelar que diverses coses havien fallat, des de la metodologia de presentació de projectes fins a alguns *speakers* i l'horari de les menjades. La segona edició serà molt millor.

Els hotels avaluen la satisfacció dels seus clients; les marques, els seus productes; les escoles, el rendiment dels seus alumnes; i nosaltres, que ens considerem divulgadors científics, estem en realitat fent una divulgació científica. En part pel nociu amateurisme que embolcalla aquest treball, aquest malentès segons el qual el científic està obligat a comunicar (amb col·laborar ja hi ha prou), i potser per por del que en surti.

No vull citar exemples d'activitats d'impacte divulgatiu dubtós, però en tinc algunes en ment i de segur que vosaltres també. Potser no calgui més divulgació científica sinó millor, i fomentar precisament el comunicador científic professional més que no el científic comunicador amateur. De nou, que no s'ofenguin els qui dediquen il·lusionats part del seu temps lliure a la divulgació. No ho dic per ells, i que continuen fent el que els vingui de gust. Jo també ho faig. Però a un altre nivell, i provocacions estratègiques a banda, el missatge que cal extreure d'aquest text és que hem de començar a plantejar-nos seriosament això de l'avaluació rigorosa de l'impacte de les activitats divulgatives. Podríem trobar-hi sorpreses. ☺

Pere Estupinyà. Escriptor i divulgador científic (Nova York).